

**ĮMONIŲ SOCIALINĖS ATSAKOMYBĖS STANDARTŲ DIEGIMAS:
SĄLYGŲ APRAŠAS**
*PAGAL NACIONALINĖS ĮMONIŲ SOCIALINĖS ATSAKOMYBĖS PLĖTROS 2009-2011
METŲ PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO PRIEMONIŲ PLANO
3.1.9 PRIEMONĖ*

Kontekstas

Įmonių socialinė atsakomybė (ISA) – tai įmonių politika ir praktika, kai į savo veiklos vidinius procesus ir išorinius santykius savanoriškai integruojami socialiniai, aplinkosaugos bei skaidraus verslo principai. Socialiai atsakingas verslas yra naudingas visuomenės socialiniam ir ekonominiam vystymuisi – kuriamos darbo vietos, gerinamos darbo sąlygos, vystomos mokslo bei technologijų inovacijos ir kita.

2010 m. sausio 12 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtinta Nacionalinė įmonių socialinės atsakomybės plėtros 2009-2011 m. programa (toliau ISA programa) ir jos įgyvendinimo priemonių planu (toliau – ISA priemonių planas) siekiama plėsti socialinį sąmoningumą versle, sukurti palankią aplinką ISA plėtrai Lietuvoje, skatinti įmones diegti socialinės atsakomybės principus savo veikloje, siekiant konkurencingumo, saugios ir ekologiškai švarios aplinkos, stiprios socialinės sanglaudos, skaidrios ir etiškos verslo praktikos.

Siekiant įgyvendinti ISA programos 3.1. uždavinį: parengti ISA principų taikymo metodines priemones, užtikrinti jų sklaidą ir keitimąsi gerąja patirtimi; ISA priemonių plane numatyta 3.1.9 priemonė: organizuoti įmonėse mokymo, įsivertinimo ir praktinius seminarus ISA orientacinio standarto, socialinės atskaitomybės, aplinkosaugos ir socialinės vadybos sistemų diegimo klausimais (toliau – ISA standartų diegimo priemonė).

Šio aprašo tikslas – pristatyti ISA standartų diegimo priemonę, siekiant identifikuoti iki priemonės įgyvendinimo pradžios įmones, kurios dalyvautų šios priemonės vykdyme.

ISA standartų diegimo nauda įmonėms

ISA standartų diegimo tikslas – užtikrinti realų ISA principų diegimą įmonės struktūroje, vidiniuose procesuose ir veikloje. Įdiegta socialinio atsakingumo sistema – tai oficialaus pripažinimo būdas, įrodantis klientams, partneriams, investuotojams bei plačiajai visuomenei, kad realiai imtasi visų priemonių, siekiant užtikrinti įmonės darbuotojų teises, etišką ir aplinkai nežalingą visų produktų gamybą bei paslaugų tiekimą. Tai kartu padeda įmonei susitvarkyti vidinius procesus, užtikrinti kokybės įmonėje valdymą, padidinti procesų našumą ir skaidrumą, produktų ir sistemų saugumą ir pan.

- Socialinės atsakomybės vadybos sertifikatų turėjimas atveria galimybes bendrovėms dirbti su socialinę atsakomybę vertinančiomis šalimis.
- Įdiegtas tarptautinis standartas ir gautas patvirtinantis sertifikatas - savotiška tarptautiniu mastu pripažinta įmonės vizitinė kortelė, kuri gali būti ypač svarbi pasitikėjimui kurti po ekonominės krizės.
- Socialiai atsakingos įmonės ne tik sustiprina savo įvaizdį visuomenėje, bet ir turi didelės įtakos darbuotojų lojalumui ir motyvacijai. Tai sąlygoja aukštesnę darbo kokybę, pozityvius pokyčius organizacijose ir efektyvesnį valdymą.
- Įdiegta socialinio atsakingumo sistema gali suteikti įmonei konkurencinį pranašumą, kadangi vartotojai vis dažniau tampa etiškais pirkėjais. Jie nori žinoti, kad produktai, kuriuos jie perka, nebuvo pagaminti išnaudojant darbininkus. Tokiu būdu ši sistema gali pagerinti įmonės santykius su nevyriausybinėmis organizacijomis, valstybės

institucijomis bei visuomene plačiąja prasme, užtikrinti įmonės patikimumą investuotojams.

- Veiksminga aplinkos apsaugos vadybos sistema gali ženkliai sumažinti organizacijos daromą neigiamą poveikį aplinkai, pagerinti darbo našumą, sukurti lėšų taupymo galimybes ir sumažinti atsakomybę už žalą aplinkai. Įdiegus tokią sistemą sukuriama veiksminga teisinės atitikties schema, kuri didina konkurencinį pranašumą rinkoje, gerina įvaizdį ir stiprina suinteresuotų šalių pasitikėjimą įmone.
- ĮSA sistemų diegimas ir sertifikavimas taip pat gali padėti atrasti įmonės stipriąsias ir silpnąsias sritis bei numatyti verslo tobulinimo galimybes. Pastebėtina, kad nemažai užsienio investuotojų (ypač Šiaurės ir Vakarų Europos šalių) ĮSA standartų diegimą kelia kaip privalomą reikalavimą būsimiems tiekėjams Lietuvoje.

ĮSA standartai

Socialinės atsakomybės ir (ar) aplinkos vadybos sistemų standartai – tai išsamūs konkrečios srities savanoriškai diegiami reikalavimai, kurių įgyvendinimas gali būti patikrinamas. Vieningo ĮSA standarto šiuo metu nėra, tačiau kai kurie šiuo metu taikomi standartai ir sistemos yra skirtos įvairiems ĮSA principams diegti įmonėse. Su ĮSA susiję šie standartai:

- **SA8000** socialinio atskaitingumo standartas (angl. *Social Accountability 8000*) tai Tarptautinės socialinės atsakomybės organizacijos TSA (angl. *Social Accountability International - SAI*) parengtas standartas, nustatantis reikalavimus etiškų darbo sąlygų valdymo sistemai. Standartą taikančios organizacijos turi ne tik vykdyti visus nacionalinius privalomuosius teisinius ir kitus reikalavimus, bet ir laikytis standarte nurodytų tarptautinės darbo organizacijos konvencijų (11 konvencijų 2001 m. versijoje), Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos, Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos bei Konvencijos dėl visų formų moterų diskriminacijos panaikinimo principų. Sistemos pagal šio standarto reikalavimus taikymas ir sertifikavimas parodo visoms suinteresuotosioms šalims (esamiems ir potencialiems vartotojams, visuomenei, vietinei bendruomenei ir t.t.), kad organizacija laikosi tarptautinių darbdavystės etikos normų. SA8000 sistema sudaryta pagal pripažintus kokybės ir aplinkosaugos vadybos sistemų standartus ISO 9001 ir ISO 14001. Gerai suderinamas su OHSAS 18001. SA8000 standarto reikalavimai apima šias sritis: vaikų darbas, priverstinis darbas, sauga ir sveikata, asociacijų laisvė, diskriminacija, drausminė procedūra, darbo valandos, kompensacija, vadovybė. SA8000 yra sertifikavimo standartas.
- **ISO 26000** Socialinės atsakomybės gairių standartu siekiama sukurti pridėtinę vertę, susisteminant ir pateikiant visuotinai pripažintus principus įmonių socialinės atsakomybės srityje. Gairėmis siekiama pateikti visuotinai pripažintus principus, bet ne pakeisti esamus tarptautinius susitarimus, tokius kaip JT Žmogaus teisių deklaracija ar TDO konvencijos. Šie principai apima tokias sritis kaip aplinkos apsauga, žmogaus teisės, įdarbinimo ir darbo praktika, vadovavimą organizacijai, skaidrią veiklą, bendruomenės įtraukimą bei vartotojus. ISO 26000 nėra sertifikavimo standartas.
- **ISO 14001** yra tarptautinių standartų serijos dalis, susijusi su aplinkos apsaugos vadyba. Šis standartas nustato geriausią aktyvios organizacijų poveikio aplinkai vadybos praktiką. ISO 14001 standartas apima pagrindinius aplinkos apsaugos veiksmingumo reikalavimus: aplinkos apsaugos teisinių reikalavimų atitiktį, jų nuolatinį gerinimą ir taršos prevenciją. Pagrindiniai standarto elementai: aplinkos apsaugos politika, planavimas, diegimas ir vykdymas, tikrinimas ir koregavimas

veiksmai, vertinamoji vadovybės analizė. ISO 14001 – tai pasaulyje vienas geriausiai žinomų standartų, naudojamų aplinkos apsaugos vadybos sistemų sertifikavimui.

- **EMAS** - Aplinkosaugos valdymo ir audito sistema, suteikianti galimybę organizacijoms parodyti, kad jos savo veiklą grindžia aukštais aplinkos apsaugos standartais. Bendras EMAS uždavinys yra skatinti nuolatinį aplinkos apsaugos veiksmingumo gerinimą. Dalyvaudamos šioje scheme, įmonės leidžia vertinti ir tobulinti savo aplinkos apsaugos veiksmingumą bei viešina tam tikrą informaciją.

Papildomos ĮSA iniciatyvos

- **Pasaulinis susitarimas** (angl. *Global Compact*) apima dešimties ĮSA principų diegimą ir skatina įmones nedaryti žalos aplinkai, bendruomenei, kitiems verslams ir bendromis pastangomis su JT, valdžios institucijomis ir nevyriausybinėmis organizacijomis dalyvauti socialinių ir aplinkos apsaugos problemų sprendime, prisidėti prie visuomenės raidos ir ekonomikos augimo. Principų įgyvendinimas tikrinamas per teikiamas kasmetines įmonių ataskaitas, tačiau nėra sertifikuojamas.
- **Pasaulinė atskaitingumo iniciatyva** (angl. *Global Reporting Initiative - GRI*) skirta įvesti atsiskaitymo reikalavimus apie ĮSA į konkrečios įmonės veiklą atsižvelgiant į įmonės tipą. GRI gairės pateikia rekomendacijas, kokią informaciją apie savo aplinkosauginę, socialinę ir ekonominę veiklą organizacijos turėtų pateikti savo ataskaitose vadovaujantis darnaus vystymosi požiūriu. GRI gairėse pateikiami tiek bendrieji atskaitomybės principai, kuriais remiantis turėtų būti rengiama ataskaita, tiek ir specifiniai veiklos indikatoriai, sugrupuoti pagal sritis į ekonominius, aplinkosauginius, darbo praktikos bei etikos, žmogaus teisių, visuomenės, su atsakomybės už produktą.

Kaip būtina prielaida pradėti taikyti socialinės atskaitomybės ir (ar) aplinkos vadybos sistemas ir standartus gali būti taikomas ISO 9001 kokybės vadybos sistemos standartas kaip sudedamoji dalis.

Diegimo procesas

ĮSA standartų ir sistemų diegimo procesas nėra trumpas, todėl reikalauja visų pirma įmonės apsisprendimo, naudų išgryninimo, atsakingų asmenų paskyrimo ir kitų veiksmų. Diegimo procesas vienoje įmonėje gali trukti nuo 6-12 mėn. Apačioje pateikiamas orientacinis diegimo proceso žingsnių pavaizdavimas etapais.

I etapas – finansuojamas pagal projektą	
1 žingsnis	Vadovybės sprendimas
2 žingsnis	Projekto komandos subūrimas: atsakingo už diegimą asmens/ų paskyrimas
3 žingsnis	Išsamios atitinkamų standartų studijos
4 žingsnis	Esamos padėties analizė
5 žingsnis	Trūkumų identifikavimas ir veiksmų plano sudarymas
6 žingsnis	Darbuotojų mokymai
7 žingsnis	Įmonėje vykstančių procesų nustatymas
8 žingsnis	Procedūrų ir kitos reikalingos dokumentacijos rengimas
9 žingsnis	Vidaus auditorių mokymai
10 žingsnis	Vidaus auditų atlikimas ir neatitikčių koregavimas
II etapas – finansuojamas įmonės lėšomis	

11 žingsnis	Sertifikacinės įstaigos pasirinkimas
12 žingsnis	Priešsertifikacinis auditas
13 žingsnis	Sistemos koregavimas ir tobulinimas
14 žingsnis	Sertifikacinis auditas

Diegiant papildomas ĮSA iniciatyvas atliekami tokie darbai:

1 žingsnis	Vadovybės sprendimas
2 žingsnis	Projekto komandos subūrimas: atsakingo už diegimą asmens/ų paskyrimas
3 žingsnis	Išsamios atitinkamų iniciatyvų studijos
4 žingsnis	Esamos padėties analizė
5 žingsnis	Trūkumų identifikavimas ir veiksmų plano sudarymas
6 žingsnis	Darbuotojų mokymai
7 žingsnis	Reikalingos dokumentacijos rengimas
8 žingsnis	Audituojančios įstaigos pasirinkimas
9 žingsnis	Auditas
10 žingsnis	Nustatytų trūkumų šalinimas

Dalyvavimo ĮSA standartų diegimo priemonėje ir vertinimo sąlygos

Atrenkant įmones, kurioms bus skiriamas finansavimas bus vertinama įmonės motyvacija diegti ĮSA standartus, įmonės veiklos stabilumas rinkoje, įsipareigojimas išlaikyti projekto rezultatus savo iniciatyva ir lėšomis ir kita informacija, susijusi su galimybėmis praktiškai diegti standartus ir sistemas įmonėje. Taip pat reikalaujama atitikti šias sąlygas:

- Įmonės įsipareigojimas per 6 mėn. nuo ĮSA standartų diegimo pabaigos sertifikuotis pagal įdiegtą standartą savo lėšomis (sertifikavimo kaina priklauso nuo diegiamo standarto/-ų, įmonės dydžio, veiklos sudėtingumo, sertifikavimo apimties);
- Atsakingų darbuotojų už projekto įgyvendinimą paskyrimas ir gebėjimai įgyvendinti projektą nustatytais terminais;
- Įsipareigojimas atsiskaityti už panaudotas lėšas ir pateikti įgyvendintos iniciatyvos ataskaitą ir/arba ekspertų išvadą apie įmonės veiklos atitikimą ĮSA standartams organizatorių nustatytais terminais ir tvarka;
- Pateikta pažyma apie tai, kad įmonė nėra bankrutuojanti, likviduojama ar kitaip nutraukiama ar sustabdoma jos veikla, bei pažyma apie įsiskolinimų valstybei nebuvimą.

Finansavimas bus skiriamas tiek didelėms, tiek ir mažoms ir vidutinėms įmonėms. Viso finansavimas bus skiriamas iki 30 įmonių, finansavimo suma priklausys nuo įmonės dydžio ir standarto/-ų diegimo apimties. Su atrinktomis įmonėmis bus sudarytos preliminaros ĮSA standartų diegimo sutartys iki priemonės įgyvendinimo pradžios. Įmonėms, nepateikusioms įsipareigojimo finansuoti savo lėšomis antrojo sertifikavimo etapo, finansavimas ĮSA priemonių diegimui skiriamas nebus.

Finansavimas teikiamas aukčiau minėtų standartų diegimui (žr. „ĮSA standartai“). Diegiamų standartų skaičius ir apimtis prašymo teikimo etape neribojama.

Tinkamos išlaidos

Galimos finansuotinos veiklos apima tik pirmąjį ĮSA standartų diegimo etapą (pateikto orientacinio plano 3-10 žingsnius):

- a) Pirminiai įsivertinimai;

- b) Diegimas: mokymai, praktiniai seminarai (konsultacijos);
- c) Įdiegtos sistemos įvertinimas;
- d) ĮSA ataskaitų (žr. papildomos ĮSA iniciatyvos) rengimo mokymai ir konsultacijos.

Prašymų teikimas

Prašymą dalyvauti ĮSA standartų diegimo priemonėje pagal pridedamą formą siųsti Lietuvos verslo darbdavių konfederacijos (LVDK) Projektų departamento direktoriui Vaidotui Levickiui: vaidas@lvdk.eu; kopija JTVP Lietuvoje projektų koordinatoriui Ievai Labanauskienei: ieva.labanauskiene@undp.org; Informacija telefonu +370 5 2498345 (LVDK), +370 5 2107405/400 (JTVP).

Prašymų teikimo terminas ir vertinimas

Įmonės gali teikti prašymą pagal pridedamą formą **nuo 2010 m. gegužės 5 iki gegužės 18 dienos 12.00 val.** Įmonių tinkamumą finansavimui vertins sudaryta specialistų komisija.